

Csomor Tibor: Magyarország. Honismereti bibliográfia. 1. kötet. Bp. 1972. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. 960 l.

Ami az egyén számára az önismeret, az a nemzet számára a nemzetismeret és honismeret. Országunk, nemzetünk fejlődésének egyik alapvető feltétele, hogy ismerjük önmagunkat és azt, ami sajátunk: országunk földjét, népét, gazdasági életét, kultúráját, társadalmát. Ez az önismeret nemcsak a vezetőknek, hanem a vezetetteknek is feladata. Népünk bármely tagja csak úgy töltheti be szerepét a nemzet egészében, ha a tájról, az országról, a közösségről, amelyben él, foglalkozásának és műveltségének megfelelő ismerettel és tudattal rendelkezik. Csomor Tibor pompás honismereti bibliográfiáját éppen ezért fogadjuk nagy örömmel, mert munkaeszköz, kulcskönyv Magyarországról való ismereteink ellenőrzéséhez és kiegészítéséhez.

A bevezetés tájékoztat a könyv tematikájáról és a feldolgozás szerkezetéről. Ez az első kötet az elmúlt két évtized honismereti irodalmának, könyveknek és cikkeknek egyaránt, válogatott, elemző bibliográfiája, amely az egész országot felöleli a fővárost kivéve. Budapest honismereti bibliográfiáját ugyanis a második kötet fogja tartalmazni.

A szerző pontosabban nem jelöli meg anyaga gyűjtésének időhatárait. A legkorábbi bibliográfiai adatok úgy látszik az 1952. évből valók, a legutolsók pedig 1971-ből. Ez utóbbiak azonban, az 1970-ben megjelent publikációk nagy részével együtt sajnálatos módon a mű törzsrésztől elkülönülten a pótlásban vannak egybegyűjtve, mint a „nyomdai munkálatok alatt megjelent fontosabb honismeret-helytörténeti kiadványok”.

Természetesen 1952 előtt is volt honismereti irodalom, és ezért igen hasznos lett volna a bevezetőben megjelölni a legfontosabb korábbi bibliográfiákat, amelyek az olvasót a korábbi irodalomról tájékoztathatják. A helytörténeti kutatókat nyilván nemcsak az 1952 óta megjelent publikációk érdeklik. Igaz viszont, hogy ezekben utalásokat és gyakran bibliográfiákat is találhatnak a korábbi irodalomról.

A bibliográfia *tárgyköre* igen széles és sokoldalú, elsősorban mégis a területhez, helyhez köthető, területre, helyre vonatkozó tudományos és ismeretterjesztő irodalmat öleli fel. Ezt mutatja a könyv alcíme is: Honismereti bibliográfia. Mert a nemzetismeret ennél szélesebb körű, kiterjeszkedik a tájhoz, területhez kevésbé köthető kulturális és társadalmi jelensé-

gekre is, a nyelvre, irodalomra, művészet-történetre, sajtóra, hírközlésre, színházi életre, továbbá az általános nemzeti történelemre, demográfiai jelenségekre, társadalmi problémákra, a nemzeti jóvedelemre, pénzgazdálkodásra, áruellátásra, stb. Mindezeket e bibliográfia tudatosan elhagyja vagy csak éppen érinti. Különösen áll ez az országos vonatkozású irodalomra, míg a tájhoz, helyhez köthető irodalomnál a történelem, a kulturális és társadalmi jelenségek is szőhöz jutottak művelődéstörténet, művészettörténet, művésze ti élet, társadalomrajz, történelem, stb. alcímek alatt. Az előszóban helyénvaló lett volna a gyűjtési kört pontosabban meghatározni. A szerző ugyanis csak az irodalmi emlékek és az életrajzok tekintetében tesz megszorítást. Jelzi, hogy az idegennyelvű irodalom nem kapott helyet a kötetben. De úgy tűnik, hogy a külföldön megjelent magyar nyelvű honismereti irodalom sem.

Igen szerencsés és praktikus a bibliográfia szerkezete, az anyag elrendezése. A címszavak részben tárgyi fogalmak, mint felszínalaktan, földtan, halgazdaság, népszokások, természetvédelem stb., részben földrajzi nevek, mint Aggteleki-karszt, Baranya megye, Bükkalja, Csikóvári-láp, Karancslapujtó, Taktaköz, Tisza, Veszprém. Mindezek a címszavak egyetlen betűrendben sorakoznak. Azoknál a címszavaknál, amelyeknél az irodalom bősége a tájékozódást megnehezítené, igen helyesen ugyancsak betűrendben további felosztást találunk. Így Veszprém járási jogú város bibliográfiája a következő alcímekre van tagolva: állat- és növénykert, fényképgyűjtemény, földrajz, földrajzi nevek, gazdasági földrajz, idegenforgalom, ipar, múzeumok, gyűjtemények, műemlékek, művelődéstörténet, művészettörténet, művészeti élet, régészet, sajtó-sajtótörténet, társadalomrajz, történelem, városépítés, útikönyvek-útirajzok. Aki tehát egy meghatározott tárgykörre, területre vagy helyre vonatkozó irodalmat keres, pillanatok alatt megtalálja. Néhány hiányosságot azonban meg kell említenünk. Több jelentős tárgyú címszó hiányzik, vagy mert az elmúlt húsz évben csak helyi vonatkozású, tehát nem országos, irodalma volt, és ez a ritkább eset, vagy mert a szerző tudatosan kizárta gyűjtési köréből. Így nem szerepelnek a következők: érc- (vas-, urán-) bányászat, kőbányászat, úthálózat, történelem, irodalomtörténet, tudományos élet, zenetörténet, rádió, távbeszélő, térképek, atlaszok. Különösen a földrajzi neveknél kevés az utalás. Aki például mindazt ki akarja gyűjteni a bibliográfiából, ami Baranya megye területére vonat-

kozik, kénytelen felütni az összes baranyai községnevet és minden más baranyai földrajzi nevet, mert nem tudja, melyik szerepel, melyik nem — vagy hogy dolgában biztosabb legyen végig kell lapoznia az egész könyvet. Így, aki a Tiszával vagy a Tisza mellékével foglalkozik, nem biztos, hogy egyáltalán rátalál az Alsó-Tisza mente és a Felső-Tisza-vidék címszavakra, mivel a Tiszánál egyetlen utalás sem figyelemzteti arra, hogy ezeknél még további irodalmat találhat.

A községeknél megtaláljuk a nagyobb közigazgatási egységek, megye, járás megjelölését, de más földrajzi neveknél, barlangoknál, hegyeknél, olykor azonban községeknél is ez hiányzik vagy nem kielégítő (pl. Csobánc, Csókakő, Csókásréti víznyelőbarlang). Néhány esetben hibás a topográfiai besorolás. Így a Bükk-hegység barlangjai között szerepel a Vass Imre-barlang és a Béke-barlang, holott ezek Jósvalfó körzetében vannak az Aggteleki-karsztban.

A bibliográfiai tételek leírása precíz és teljesen kielégítő. Minden esetben lapszám mutatja a mű, cikk vagy fejezet terjedelmét, sőt az önálló művek és a különlenyomatok Országos Széchényi Könyvtár-i jelzetét is megtaláljuk. Túlzásnak tűnik azonban a sorozatcímek állandó ismétlése. Ez feleslegesen növeli a kötet terjedelmét, minden előny nélkül. Különösen kirívó GENTHON István: *Magyarország művészeti emlékei 1—2. c. kiadvány teljes címének és sorozatcímének megismétlése 1050 alkalommal*, ami besorozva összesen 2600 hasábsort jelent a kötetben. Nem lett volna célszerűbb itt, mint számos kevésbé jelentős műnél, rövidítés alkalmazása?

A kötet végén *Mutatók* cím alatt három segédeszközt találunk: a sorozatkiadványok betűrendes jegyzékét, névmutatót, amelyben elsősorban a szerzők szerepelnek, és az analitikusan feldolgozott művek jegyzékét. Igen hasznos és kívánatos lett volna a honismereti ágak rendszerezése is kb. a következő csoportokban: 1. Magyarország természeti rajza, 2. gazdasági élete, 3. kultúrája, 4. állami és társadalmi élete és ezeken belül a kötetben található tárgyi címszavak felsorolása. Ez az ígért második kötetben talán még pótolható. Mert szerencsés ugyan a bibliográfia szótárszerű felépítése, de megvan az a veszélye, hogy a kevésbé tájékozottaknak a honismeret egészéről, rendszeréről, összefüggéseiről, semmit sem nyújt.

Az elsorolt néhány észrevétel mellett is megmarad a kitűnő bibliográfia értékeny, fontossága és időszerűsége a tudományos kutatók, helytörténeti írók, könyvtárosok, a honismeret művelői és terjesztői és az

egész hazai olvasóközönség szempontjából. Elismerés és köszönet illeti a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárt is, amely módot adott e hatalmas bibliográfia kiadására.

HERVAY FERENC